

Patrik Vajt

BLUDNI SIN

Ovo je odgovor na nedavno objavljeni članak Alistera Keršoa *Poslednji iseljenik*,¹ ali pošto ne verujem da mogu da pariram njegovom britkom novinarskom stilu, neću ni pokušavati da mu odgovorim na svaku tačku. Na kraju krajeva, pitanje zašto je neko odlučio da se iseli ili pak da se vrati u domovinu jeste pitanje lične prirode, i na takvo pitanje se samo lično i može odgovoriti.

Od svojih četrdeset šest godina, samo sam dvadeset proveo u inostranstvu. U poslednjih deset jedva da sam mrdnuo sa šest jutara Dogvuds² u Kasl Hilu. Ova činjenica zvuči čudno, i možda zavređuje objašnjenje.

Vaspitan da verujem u maksimu da Britanci znaju najbolje, u mladosti je nisam ni dovodio u pitanje. Brušen u engleskoj državnoj školi i ispoliran na Kraljevom koledžu u Kembridžu, tek sam posle 1939. godine, pošto sam prolutao Zapadnom Evropom, a zatim i velikim delom Sjedinjenih Država, počeo da sazrevam i da mislim svojom glavom. Rat je odradio ostalo. Život koji je dotad delovao uzbudljivo, intelektualno, i nadasve poželjno, najednom je postao beskoristan i besmislen. Ništa ne može naterati čoveka na preispitivanje sopstvenih dostignuća kao što to može kiša bombi. Prve mesece bombardovanja ovaj hromirani Australijanac sa dva prilično uspešna romana iza sebe proveo je zarobljen u svom sobičku u Londonu, i tokom tih besanih noći, došao je do zaključka da su njegova dostignuća praktično ravna nuli. Možda je važno napomenuti da je tada čitao Ejrov *Dnevnik*.³ Moguće je i da je baš u tom periodu postao previše napet; svakako je prečesto posezao za flašom kalvadosa iz ormara. Bilo kako bilo, tada je osetio prve nagoveštaje bezdomnosti, osećaja koji je Alister Keršo osudio i opisao kao „želju ljudi da se još jednom pribiju uz sisu domovine.”

Tokom rata na Bliskom istoku neprestano sam čeznuo da se vratim predelima iz detinjstva, a ti predeli su, na kraju krajeva, najčistiji izvor sa kojeg se jedan kreativni umetnik napaja. Pojačanu užasnom nostalgijom za pustinjским pejzažima, tu žed je gotovo utolio jednogodišnji boravak u Grčkoj, gde se savršenstvo sreće na svakom ćošku, i to ne samo savršenstvo antike, već i prirode, i gde je toplota ljudskih odnosa sasvim normalna stvar. Zašto onda nisam ostao u Grčkoj? Bio sam u iskušenju. Možda me je sprečila spoznaja da se čak i najiskreniji helenofili koji žive u Grčkoj pomalo užive u komičnu ulogu levantskog džabalebaroša. On ne pripada ovde, čini se da lokalci kažu, i to ne bez izvesne naklonosti; to je tužno za njega, ali on je niko i ništa. Dok helenofil nastavlja da gaji nadu.

Tako da nisam ostao u svojoj odabranoj zemlji. Nakon demobilizacije sam stavljen pred izbor. Mogao sam da biram da li ću ostati da živim u Engleskoj, zemlji koja me je

¹ *The Last Expatriate*. Keršo u svom eseju kritikuje australijske umetnike koji su se opredelili za život u domovini i govori u korist ekspatrijacije. (Prim. prev.)

² Dogvuds je imanje u Kasl Hilu, predgrađu Sidneja, na kome su Vajt i Manoli živeli od 1948. do 1964. godine. Vajt je ovde napisao neke od svojih najvažnijih romana, a Kasl Hil je poslužio kao osnova za fiktivna naselja Sarsaparila i Durilgai u kojima je smešteno više njegovih dela. (Prim. prev.)

³ Edward John Eyre, *Journals of Expeditions of Discovery into Central Australia* (1845). (Prim. prev.)

podsećala kako na pravo, tako i na duhovno groblje, i u kojoj bih po svim izgledima pre-stao da budem pisac i umesto toga postao najsterilnije od svih bića, londonski intelektu-alac. Druga mogućnost bila je da se vratim kući, stimulansu minulih vremena. Da bu-dem iskren, pomisao na pun stomak je takođe uticala na moju odluku, pošto sam već ne-ko vreme zavaravao glad odvratno slatkastom čorbom od konjskog mesa koju sam jeo po londonskim restoranima koje sam mogao da priuštim. Tako da sam se vratio. Kupio sam farmu u Kasl Hilu, te sam zajedno sa svojim prijateljem i partnerom iz Grčke, Manoli-jem Laskarisom, krenuo da sadim cveće i povrće, i da odgajam šnaucere i sanske koze.

U početku mi je bilo dovoljno da se zanimam tim stvarima i da upijam pejzaž. Ako bi mi neko spomenuo pisanje, ja bih odgovorio: „Možda jednog dana.” Ali zapravo nisam mislio da ću se ponovo tome posvetiti. *Priča Theodore Gudman*, napisana odmah posle Ra-ta a pre povratka u Australiju, doživela je uspeh među prekookeanskim, a neuspeh me-đu ovdašnjim kritičarima, i pritom je ostajala nedočitan, što se moglo videti po stanju primeraka iz biblioteka. Činilo se da ništa nije bilo važno, osim ića, pića i krova nad gla-vom.

A onda je najednom krenuo da me obuzima osećaj nezadovoljstva. Možda je pisa-nje romana, uprkos australijskim kritičarima, bila jedina stvar koju sam mogao da ra-dim koliko-toliko uspešno; čak su i polupromašaji predstavljali barem nekakvo opravda-nje za moje inače besmisleno postojanje. Šta sam zatekao u zemlji svoje mladosti nakon što sam se iz sentimentalnih razloga u nju vratio? Da li me je nešto sprečavalo da spa-kujem kofer i da odem kao što je to učinio Alister Keršou i mnoge druge umetničke du-še? Morao sam teška srca da priznam da nije. Na sve strane prostirala se *nepregledna australijska pustinja*, beskrajno prostranstvo gde je um obezvređen, gde novac čini čo-veka važnim, gde su učitelji i novinari najveće erudite, gde lepi mladići i devojke posma-traju život beživotnim plavim očima, gde ljudima ispadaju zubi kao što lišće opada u je-sen, gde trupovi automobila svakim danom sve više šljašte, gde su kolač i šnicla merilo dobre kuhinje, mišići vladaju, a nervi prosečnog čoveka ne trzaju pred ružnoćom mate-rijalnog sveta koji ga okružuje.

To uzdizanje „prosečnog” najviše me je i uznemirilo, pa sam, u takvom duševnom stanju, mimo svoje volje, počeo da koncipiram novi roman. Pošto je praznina koju sam morao da ispunim bila toliko velika, odlučio sam da u ovoj knjizi pokušam da predsta-vim svaki mogući aspekt života, prateći živote dvoje običnih ljudi, muškarca i žene. Isto-vremeno sam želeo da otkrijem neobično koje se krilo iza običnog, da pronađem miste-riju i poeziju koje su činile takve živote podnošljivim, a sticajem okolnosti, i moj život ot-kad sam se vratio.

I tako sam počeo da pišem *Drvo života*. Kako su roman prihvatili viđeniji australij-ski kritičari sada je opštepoznato. Usledio je *Vos*, roman za koji se ideja verovatno rodila početkom rata, dok sam sedeo u svom sobičku u Londonu i čitao *Ejrov Dnevnik*. Potpo-mognuta višemesečnim pešačenjem po pustinjama Egipta i Kirenajke, i pod uticajem naj-većeg megalomanijaka tog doba, ideja je konačno sazrela nakon čitanja tekstova o Lajhar-tovoj ekspediciji, kao i knjige *Čudni novi svet* A. H. Čizoma⁴ nakon povratka u Australiju.

⁴ Alec Hugh Chisholm, *Strange New World: The Adventures of John Gilbert and Ludwig Leichhardt* (1941). (Prim. prev.)

Suvišno bi ovde bilo polemisati o književnim aspektima romana. Važnije su namere autora koje su se dopale nekim čitaocima premda ni sami ne znaju zašto, što je dodatno razbesnelo one koji su roman smatrali besmislenim. Pošto sam sebe oduvek video kao neostvarenog slikara, ili neuspelog kompozitora, pozeleo sam da u knjigu ugradim teksturu muzike, ekspresivnost slike, da kroz temu i likove prenesem ono što su Delacroix i Blejck možda videli, ono što su Maler i List možda čuli. Iznad svega, bio sam rešen da pokažem kako australijski roman ne mora nužno biti sivi i turobni izdanak novinarskog stila. Izgleda da je ceo svet ubeđen da ovde, i dan-danas, dingo neprestano zavija.

Šta je onda ovaj iseljenik dobio svojim povratkom? Sećam se kada me je, opijenog uspehom nakon objavljivanja prvog romana, u mom stanu u Londonu intervjuisao Gaj Ines, stari i pronicljivi australijski novinar. Upitao me je da li planiram da se vratim. Tek sam „stigao“; zašto bih sada želeo da se vratim? „Ali kada se jednog dana budete vratili“, nastavio je uporno, „boje će iznova preplaviti Vašu paletu.“ Tek sam nedavno shvatio da je ova ljubazna opaska zapravo bila kritika mog prvog romana. Ali mislim da je Gaj Ines možda bio u pravu.

Tako da se među pozitivnim stranama nalazi i osvežena slika pejzaža koji mi je, čak i u svojoj otrcanoj varijanti iz sećanja, uvek bio u podsvesti. Možda mi se svetovi flore i muzike nikada ne bi ukazali da sam sa Alisterom Keršoom na levoj obali Sene vodio uzbudljive razgovore uz čašicu pernod. Možda sva umetnost brže cveta u tišini. Ono što je sigurno jeste to da su jednostavan život i poniznost jedina poželjna stanja za umetnika i čoveka. Možda ih je nemoguće dostići, ali smo dužni da ka njima stremimo. Lišen gotovo svega što sam smatrao poželjnim i neophodnim, počeo sam da pokušavam. Pisane, umetnost koja podrazumeva umni rad u civilizovanom okruženju, za mene je postala borba da stvorim nove oblike od hrpe starih reči. Počeo sam da primećujem stvari po prvi put. Čak su i dosada i nezadovoljstvo otvarali puteve za beskrajno istraživanje; čak je i ružnoća, vreće i gvožđe australijske svakodnevice, dobila značenje. Većito zamršeni ljudski odnosi su neminovno postali svedeni, često neuspešni, tek ponekad dirljivi. Ta neizvesnost može biti shvaćena kao prednost. Uvek postoji mogućnost da će pozajmljena knjiga, ili puštena ploča, podstaći komunikaciju među ljudima. Postoji mogućnost da će čovek svojim radom pospešiti naseljavanje ove jedva naseljene zemlje ljudima koji su sposobni za razumevanje.

Eto, to su neki od razloga zašto je jedan iseljenik odlučio da ostane, uprkos razočaranjima koja su neizbežno pratila njegov povratak. Apstraktni i neubedljivi, reći će Alister Keršo i njemu slični, ali ti su razlozi, kao što sam već objasnio, lične prirode. Konkretnija, i najvažnija, nagrada jeste gomila pisama koju sam dobio od nepoznatih Australijanaca kojima je moje pisanje, čini se, otvorilo vidike. Meni su ta pisma dovoljan razlog da ostanem.

(S engleskog preveo Aleksa Vasiljević)